

Józef Hozer, Magdalena Lazarek-Janowska, Marian Malicki
Uniwersytet Szczeciński

TWORZENIE I DZIAŁANIE GRUP PRODUCENTÓW ROLNYCH WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO W KONTEKŚCIE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Streszczenie

Celem rozważań jest zaprezentowanie procesu tworzenia i funkcjonowania grup producentów rolnych w województwie zachodniopomorskim na płaszczyźnie koncepcji rozwoju zrównoważonego. Praca sporządzona została na podstawie przeprowadzonej konfrontacji grupy celów ustawowych, na mocy których powstają grupy producentów rolnych (GPR) z trzema wymiarami koncepcji rozwoju zrównoważonego (gospodarka, społeczeństwo, środowisko). Do sporządzenia artykułu posłużono się badaniami pilotażowymi¹ przeprowadzonymi przez M. Lazarek-Janowską, w ramach realizowanej rozprawy doktorskiej nt. *Efektywność działania grup producentów ziarna zbóż i nasion roślin oleistych województwa zachodniopomorskiego*, pod kierunkiem prof. dr hab. J. Zieziuli.

Słowa kluczowe: rozwój zrównoważony, grupy producentów rolnych, województwo zachodniopomorskie.

Kody JEL: Q01

Wstęp

Termin rozwoju zrównoważonego obecnie jest definiowany i interpretowany w rozmaity sposób. Funkcjonowanie grup producentów rolnych (dalej: GPR) województwa zachodniopomorskiego w aspekcie ekonomicznym, społecznym i środowiskowym umożliwia zrównoważone zarządzanie, które dokonywane jest poprzez podejmowanie przez grupy wysiłku realizacji zamierzonych „celów ustawowych”. Celem rozważań jest zaprezentowanie procesu tworzenia i funkcjonowania grupy producentów rolnych w województwie zachodniopomorskim na płaszczyźnie koncepcji rozwoju zrównoważonego. W artykule przedstawiono rozważania dotyczące istoty zrównoważonego rozwoju (gospodarka, społeczeństwo, środowisko) w aspekcie działania grup producentów rolnych województwa zachodniopomorskiego.

Rozwój zrównoważony – pojęcie i istota

Koncepcja zrównoważonego rozwoju w ostatnich latach staje się coraz bardziej popularna (Jarecki 2012, s. 31). Koncepcja ta rozumiana jest jako zarządzanie całokształtem

¹ Badanie pilotażowe zostało przeprowadzone w latach 2010-2012. W badaniu wzięło udział 12 grup producentów rolnych ziarna zbóż i nasion roślin oleistych zlokalizowanych w województwie zachodniopomorskim (67 gospodarstw rolnych). Wykorzystano kwestionariusz ankiety oraz wywiad pogłębiony w każdej z badanych grup. Na potrzeby niniejszego artykułu zaprezentowano poszczególne wyniki badania pełnego, dotyczącego 40 zbożowych grup producentów rolnych (dnia 31.12.2012 r. ogółem liczba GPR wynosiła 44).

problemów ekologicznych, społecznych i ekonomicznych (gospodarczych) świata. Jednym z kluczowych elementów praktycznej implementacji rozwoju zrównoważonego jest inicjatywa tworzenia i działania grup producentów rolnych w kraju. Uwzględniając przy tym kwestie ochrony środowiska w działalności grup producenckich, możliwości wspólnego użytkowania maszyn i urządzeń, poprawę jakości życia członków grup po tworzenie dodatnich efektów zewnętrznych w wymiarze społecznym.

Pojęcie „rozwój zrównoważony” powinno być tłumaczone jako rozwój trwale utrzymany, rozwój samopodtrzymujący się lub też rozwój równoważący cele gospodarcze, społeczne i środowiskowe. Idea ta zakłada jednocześnie integrowanie działań człowieka w trzech obszarach (Smarzewska 2005, s. 682).

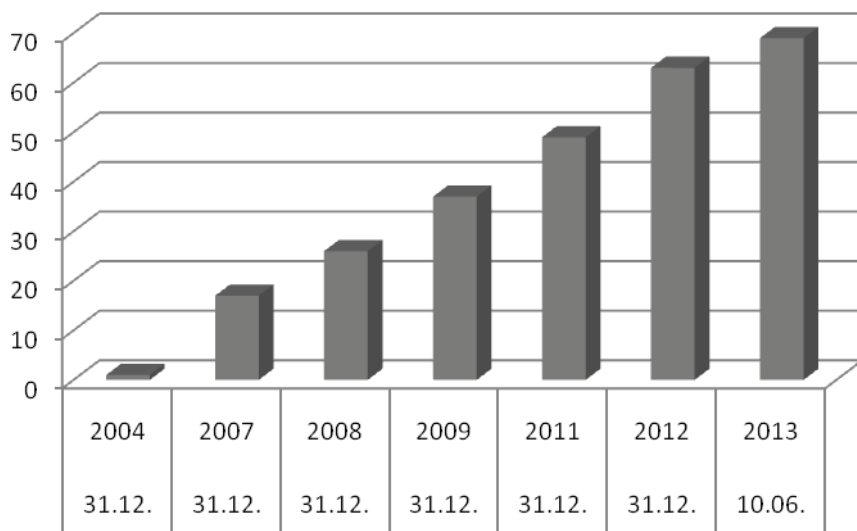
- ekonomicznym (gospodarczym) – ukierunkowanie na wzrost i równomierny podział korzyści, co wymaga odpowiedniego podejścia systemów gospodarczych,
- społecznym – uwzględnia potrzeby ludzi w zakresie pracy, żywności, edukacji, kultury, energii, wody, opieki zdrowotnej oraz pozwala zachować społeczną różnorodność i umożliwić kształtowanie przyszłości lokalnych społeczności,
- ekologicznym (środowiskowym) – ochrona środowiska, dziedzictwa i zasobów naturalnych dla zachowania ograniczonych zasobów, powstrzymanie skażenia środowiska i naturalnych ekosystemów.

Proces zrzeszania się gospodarstw rolnych w GPR

Podstawowym aktem regulującym zasady tworzenia oraz warunki funkcjonowania grup producenckich w Polsce jest ustawa z dnia 15 września 2000 roku o grupach produ-

Wykres 1

Proces tworzenia grup producentów rolnych w województwie zachodniopomorskim

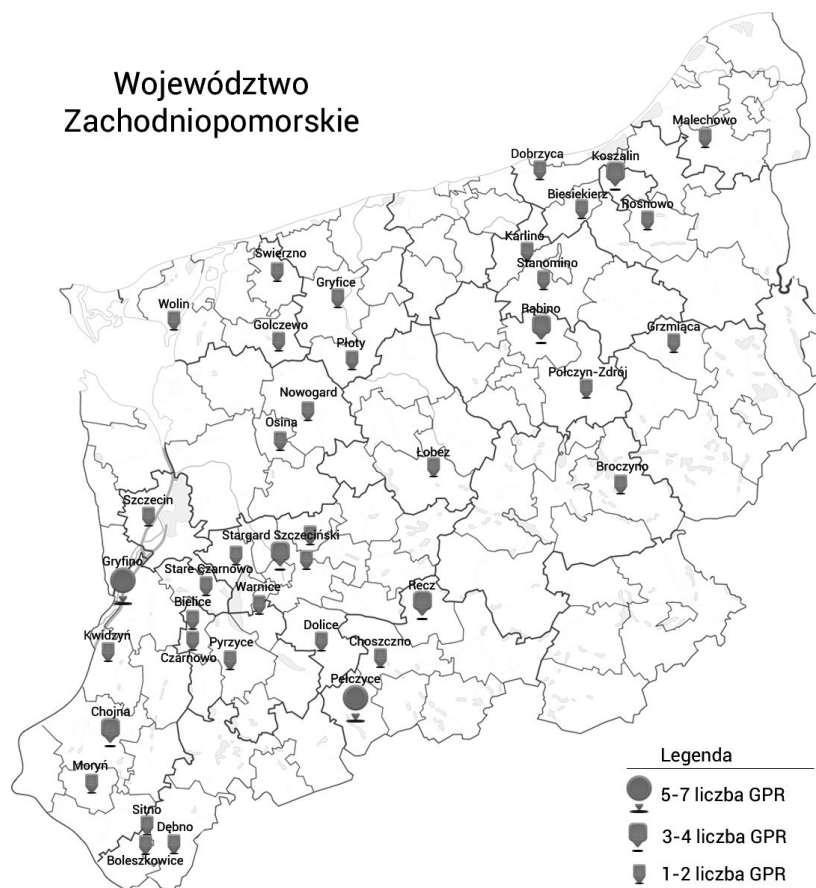
Źródło: opracowanie na podstawie: *Rejestr grup producentów rolnych województwa zachodniopomorskiego*, Marszałek Województwa Zachodniopomorskiego, stan na 10.06.2013 r.

centów rolnych i ich związkach². Zgodnie z zapisami tej ustawy, osoby fizyczne prowadzące gospodarstwo rolne w rozumieniu przepisów o podatku rolnym i osoby fizyczne prowadzące działalność rolniczą w zakresie działań specjalnych produkcji rolnej mogą organizować się w grupy producentów rolnych w celu: dostosowania produkcji do warunków rynkowych, poprawy efektywności gospodarowania, planowania produkcji ze szczególnym uwzględnieniem jej jakości i ilości, koncentracji podaży, organizowania sprzedaży produktów rolnych, a także ochrony środowiska naturalnego.

Ustawa ma za zadanie zachęcić producentów do organizowania się w grupy, które z czasem powinny się stać podstawowym elementem struktury zorganizowanego rynku oraz istotnym elementem obszarowej i produkcyjnej restrukturyzacji polskiego rolnictwa.

Mapa 1

Rozmieszczenie grup producentów rolnych funkcjonujących na terenie województwa zachodniopomorskiego

Źródło: opracowanie własne.

² Dz. U. z 2000 r. Nr 88, poz. 983.

Proces integracji poziomej w regionie zachodniopomorskim postępuje. Województwo zachodniopomorskie znajduje się na 6. pozycji w kraju pod względem liczby funkcjonujących grup producentów rolnych (69) według stanu na 10.06.2013 r. Region ten ustępuje jednak województwom: wielkopolskiemu (256), dolnośląskiemu (118), kujawsko-pomorskiemu (114), opolskiemu (76) i warmińsko-mazurskiemu (77).

Na działające w województwie 69 grupy producentów rolnych, aż 49 są to grupy zbożowe (ziarna zbóż, nasion roślin oleistych, ziarna zbóż i nasion roślin oleistych). Tak duża ilość zbożowych grup producenckich powstała ze względu na potencjał województwa pod względem areалу powierzchni przypadającej na jedno gospodarstwo rolne, możliwości prowadzenia produkcji roślinnej, jak też struktury podstawowej działalności podejmowanej przez rolników.

Początkowy okres tworzenia grup producentów rolnych dla województwa zachodniopomorskiego był niepomyślny. W roku integracji Polski z Unią Europejską powstała tylko 1 grupa, do końca 2005 r. – 3 grupy, do końca 2007 r. – 17. Dopiero w trzech ostatnich latach tworzenie grup nabrało tempa. W 2012 r. istniały 63 grupy, a według stanu na dzień 10.06.2013 r. w grupach zrzeszonych było 363 członków.

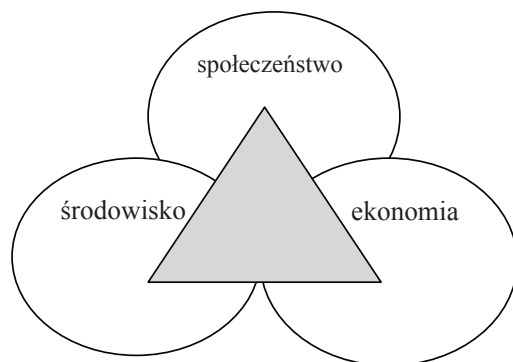
W województwie zachodniopomorskim jest ponad 59% grup producentów zrzeszających nie więcej niż 5 członków. Średnia liczebność członków tworzących grupę producentów rolnych wynosi 7 osób. Oznacza to jedną z niższych w kraju średnią liczbę członków tworzących grupę producentów.

Zrównoważony rozwój a GPR

W kontekście tzw. nowej ekonomii środowiska „zrównoważony rozwój zmierza do zapewnienia wszystkim żyjącym dzisiaj ludziom i przyszłym pokoleniom dostatecznie wysokich standardów ekologicznych, ekonomicznych i społeczno-kulturowych w granicach naturalnej wytrzymałości Ziemi, stosując zasadę sprawiedliwości wewnątrzpokoleniowej i międzypokoleniowej” (Rogall 2010, s. 44).

Schemat 1

Model zrównoważonego rozwoju – model trzech kół

Źródło: Keiner (2004, s. 381).

W modelowym założeniu rozwoju zrównoważonego prezentuje się odniesieniu do trzech (gospodarka, środowisko, społeczeństwo) lub czterech (dodatkowo ład przestrzenny) wymiarów i relacji powstających między nimi (por. schemat 1).

Na gruncie tak określonej koncepcji rozwoju zrównoważonego powstają zasady, czyli swoiste kodeksy, którymi powinny kierować się społeczeństwa przy realizacji tej koncepcji (Borys 2005, s. 69).

Wszelkie wyszczególnione zbiory zasad posiadają jeden wspólny mianownik określający jako „trwałość”.

Gospodarka, środowisko, społeczeństwo

Gospodarka jest tym elementem, który w decydującym stopniu uzależniony jest od zasobów środowiska czerpiąc z niego wiele dóbr. Prowadzona przez wiele lat nie uwzględniała równowagi ekosystemów ani ich zdolności do absorpcji zanieczyszczeń generując koszty dla współczesnych i przyszłych pokoleń (Kruk 2009, s. 125).

Realizacja wymiaru gospodarczego ma bezpośredni i namacalny przebieg na wypełnienie ustawowych³ celów przez powstające grupy producentów rolnych. Do celów Tyc zaliczamy: poprawę efektywności gospodarowania, planowanie produkcji ze szczególnym uwzględnieniem jej jakości i ilości oraz dostosowanie produkcji do warunków rynkowych. W zestawieniu przedstawiono cele, które stoją przed nowo powstającymi grupami producentów rolnych.

Zestawienie 1

Cele ustawowych postawionych przed grupami producentów rolnych

Cele ustawowe stawiane przed grupami producenckimi

1 cel - planowanie produkcji ze szczególnym uwzględnieniem jej jakości i ilości
2 cel - dostosowania produkcji do warunków rynkowych
3 cel - koncentracja podaży
4 cel - organizowanie sprzedaży produktów rolnych
5 cel - poprawa efektywności gospodarowania
6 cel - ochrona środowiska naturalnego

Źródło: Ustawa z dnia 15 września 2000 roku o grupach producentów rolnych i ich związkach (Dz. U. z 2000 r., Nr 88, poz. 983).

Wybór sposobów użytkowania powinien łączyć się z racjonalizacją wykorzystania zasobów naturalnych, zwiększeniem efektywności ich użytkowania oraz ograniczeniem nieodwracalnych zmian zachodzących w środowisku naturalnym (Kruk 2011, s. 221).

Cel zdefiniowany jako dostosowanie produkcji do warunków rynkowych, w praktyce dotyczy takich działań, jak: standaryzowanie, oznaczenie jakości, podnoszenie jakości wspólnie wytwarzanych produktów. Zdaniem respondentów wpływa to też pozytywnie na poprawę efektywności działania grupy.

³ Ustawa z dnia 15 września 2000 roku o grupach producentów rolnych i ich związkach (Dz. U. z 2000 r., Nr 88, poz. 983).

Drugi wymiar, jakim jest środowisko w ujęciu koncepcji rozwoju zrównoważonego, który z jednej strony decyduje o możliwościach rozwoju społeczno-gospodarczego, z drugiej z uwagi na ograniczony potencjał, określoną pojemność (chłonność) oraz wyczerpalność zasobów – stanowi pewną przeszkodę.

W obliczu celu 6 (por. tabela 1) działające grupy producenckie zobowiązane są do podejmowania wszelkich działań w kontekście ochrony środowiska naturalnego. Z przeprowadzonych badań wynika, iż tylko 64% respondentów bierze pod uwagę ten cel jako bardzo ważny w funkcjonowaniu grupy producentów rolnych. Podejmowane działania dotyczą takich obszarów, jak: wspieranie produkcji roślinnej czystej oraz recyklingu odpadów i odzysku surowców, podejmowanie działań przez efektywne wykorzystanie energii, surowców, działania zmierzające do korzystania w procesie wytwórczym z zasobów odnawialnych.

W odniesieniu do wymiaru zdefiniowanego jako społeczeństwo, wyszczególnia się takie elementy składowe, jak m.in. poprawę jakości życia. Poprawa jakości życia to jeden z głównych celów realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju. Grupy producentów rolnych realizują skutecznie to założenie, co wynika z faktu udzielenia twierdzących odpowiedzi na zadane pytania. w badaniu ankietowym⁴. Czy wstąpienie Pani/Pana do grupy producentów rolnych przyczyniło się do poprawy finansowej gospodarstwa? Czy wstąpienie Pani/Pana do grupy producentów rolnych wpłynęło na poprawę jakości życia członków gospodarstwa rolnego?

Z wyników przeprowadzonych badań pilotowych, aż 89% respondentów wypowiedziało się twierdząco na pytanie 1 i jest to pozytywny przejaw w stosunku to procesu tworzenia grup producentów rolnych. Na uwagę zasługuje fakt, iż 92% ankietowanych uznało, że wstąpienie do grupy producenckiej wpłynęło na poprawę jakości życia członków gospodarstwa rolnego. Argument ten przemawia za praktyczną formą realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju wśród grup biorących udział w badaniu na terenie województwa zachodniopomorskiego.

Podsumowanie

W przypadku zrównoważonego rozwoju w kontekście tworzenia i działania grup producentów rolnych niezbędnym czynnikiem jest osiągnięcie efektu końcowego, którym jest trwała poprawa jakości życia obecnych i przyszłych pokoleń bez istotnych negatywnych zmian w środowisku przyrodniczym. Realizacja celów respektowanych przez grupy producentów rolnych jest wypełnieniem koncepcji rozwoju zrównoważonego rozwoju. Jednak należy pamiętać, iż tylko trwale utrzymywany i samopodtrzymujący się rozwój tych podmiotów może w pełni sprostać idei tworzenia i funkcjonowania grup producentów rolnych.

Bibliografia

Borys T. (2005), *Wąskie i szerokie interpretacje zrównoważonego rozwoju oraz konsekwencje wyboru*, (w:) Papuziński A. (red.), *Zrównoważony rozwój. Od utopii do praw człowieka*, Uniwersytet im. Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz.

⁴ Badanie pilotażowe przeprowadzone przez M. Lazarek-Janowską, w ramach realizowanej rozprawy doktorskiej nt. *Efektywność działania grup producentów ziarna zbóż i nasion roślin oleistych województwa zachodniopomorskiego*, pod kierunkiem prof. dr hab. J. Zieziuli.

- Jarecki W. (2012), *Ochrona środowiska. Polska na tle krajów UE i OECD*, „Przegląd Organizacji”, nr 2.
- Kruk H. (2009), *Ład ekologiczny, społeczny i ekonomiczny we współczesnej teorii rozwoju zrównoważonego*, (w:) Kielczewski D. (red.), *Od koncepcji ekorozwoju do ekonomii zrównoważonego rozwoju*, Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku, Białystok.
- Kruk H. (2011), *Zrównoważony rozwój regionów – ujęcie teoretyczne*, (w:) Kryk B. (red.), *Trendy i wyzwania zrównoważonego rozwoju*, Zapol, Szczecin.
- Krasowicz S. (2010), *Cechy rolnictwa zrównoważonego*, (w:) Zegar J.S. (red.), *Koncepcja badań nad rolnictwem społecznie zrównoważonym. Raporty Programu Wieloletniego 2005-2009*, IERiGŻ-PIB, Warszawa.
- Kłodziński M., Zdun W. (2003), *Aktywizacja wiejskich obszarów problemowych*, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, AR w Szczecinie, Warszawa.
- Poczta W. (2010), *Przemiany w rolnictwie*, (w:) Wilkin J., Nurzyńska I. (red.), *Raport o stanie wsi. Polska wieś 2010*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Smarzewska A. (2005), *Uwarunkowania rozwoju zrównoważonego obszarów wiejskich w Polsce w kontekście integracji europejskiej*, (w:) *Kwestia agrarna w Polsce i na świecie*, „Zeszyty Naukowe SGGW”, nr 36.
- Rogall H. (2010), *Ekonomia zrównoważonego rozwoju. Teoria i praktyka*, Zysk i S-ka, Poznań.
- Ustawa z dnia 15 września 2000 roku o grupach producentów rolnych i ich związkach (Dz.U. z 2000 r. Nr 88, poz. 983).

Creation and Operation of Groups of Agricultural Producers of Western Pomerania in the Context of Sustainable Development

Summary

The purpose of this article is to show that the establishment and operation of groups of agricultural producers in Western Pomerania is a manifestation of the implementation of the concept of sustainable development. Work has been done on the basis of the carried out confrontation of the group of statutory objectives, under which agricultural producer groups are formed from the three dimensions of the concept of sustainable development (economic, social, environmental). For the preparation of the article there was used an individual pilot study conducted by M. Lazarek-Janowska, in pursuit of her doctoral dissertation on “The effectiveness of producer groups for grains and oilseeds of Western Pomerania”, under the guidance of assoc. prof. J. Zieziula.

Key words: sustainable development, agricultural producer groups, West Pomerania Region.

JEL codes: Q01

Создание и действие групп сельскохозяйственных производителей из Западнопоморского воеводства в контексте устойчивого развития

Резюме

Цель рассуждений – представить процесс формирования и функционирования групп сельскохозяйственных производителей в Западнопоморском воеводстве на основе концеп-

ции устойчивого развития. Работа была выполнена на основе проведенной конфронтации группы предусмотренных законом целей, на основании которых формируют группы сельскохозяйственных производителей (ГСХП), с тремя измерениями концепции устойчивого развития (экономика, общество, среда). Для написания статьи авторы использовали пилотажные исследования, проведенные М. Лязарек-Яновской в рамках выполняемой докторской диссертации *Эффективность действия групп производителей зерна хлебов и семян масличных растений Западнопоморского воеводства* под руководством проф. д-р И. Зезюли.

Ключевые слова: устойчивое развитие, группы сельскохозяйственных производителей, Западнопоморское воеводство.

Коды JEL: Q01

© All rights reserved